Гробарик звичайний

Ірина Пісулінська

ЯКОСЬ ІЗ ЗАПЛІДНЕНИХ ЯЄЦЬ...

Частина 2

Гробарі

Галявини, вкриті фекаліями, – неприємне видовище[1]. Але ще менш привабливо виглядали б галявини, вкриті трупами тварин. Тому ніхто не буде заперечувати, що професія гробаря також потрібна у природі. І не лише для того, щоб милувати наше око красивими пейзажами. Важливіше санітарне значення: за короткий час загиблих закопали і ліквідували, а тому унеможливили контакт тварин зі збудниками інфекцій. Але некрофаги (мертвоїди) думають не про довкілля, а про те, як наїстися (гієни) або нагодувати потомство (жуки-гробарики та жуки-мертвоїди).

У світовій фауні описано 215 видів жуків з родини Мертвоїдів (*Silphidae*). Кожен вид жуків має своє уподобання: *Nicrophorus ruspator* любить трупи жаб та ящірок, *N. humator* – пташок, *N. vespillo* смакує трупиками дрібних ссавців. В Україні на санітарному поприщі працює приблизно 30 видів жуків з цієї родини. Жуки і личинки зазвичай живляться трупами тварин, що розкладаються, або гниючими рослинними рештками.

[1]*Про жуків-гнойовиків читай у журналі „КОЛОСОК", № 11/2014.*

Ще один незвичайний жук „звичайний"

Знайомся ще з однією цікавою комахою – гробариком звичайним (*Nicrophorus vespillo L.*), великим яскравим жуком завдовжки 12–24 мм. На надкрилах зигзагоподібні смужки, бахрома з жовтих волосків, вусики з булавою – красень! Саме такі красунчики прибирають на галявинах трупи мишей, полівок, кротів, пташок та інших дрібних тварин. Самці гробариків мають дуже добрий нюх – щойно почують привабливий запах, злітаються до гниючої плоті. Збирається чималеньке товариство і одразу береться до роботи. Оглянувши труп та ґрунт довкола, комахи починають рити „могилу". Самці мають для таких земляних робіт розширення на передніх лапках. Спочатку жуки підкопують ґрунт довкола трупика, потім виносять з-під нього ґрунт. Поступово під власною вагою мертва тваринка опускається під землю. У м'якому ґрунті жуки заривають трупик на глибину до 30 см. Якщо працює „бригада" гробариків, поховальні роботи завершуються вже за кілька годин, а парі жуків для такої роботи знадобитися кілька днів. Самок до місця, де можна вигодувати потомство, манить ще й запах самців. Як правило, падаль захоплює одна пара, яка змогла прогнати конкурентів.

Не могильні турботи

Коли їжа для майбутнього потомства захована від посягань, жуки починають будівництво виводкових камер. Стінки „дитячих кімнат" ретельно утрамбовують і відшліфовують, вистригають частину шкіри загиблої тварини, вигризають шматок тіла і розжовують його, формуючи округлу харчову грудочку. Ця грудочка просочена слиною, яка має бактерицидні властивості, і тому бактерії гниття гинуть, а м'ясце консервується. Самка відкладає яйця у виводкову камеру, за два тижні з'являються личинки. До їхньої появи турботлива матуся перевертає яйця та облизує їх, щоб вони не заплісняві́ли. Личинки мають хороший апетит, але на початках безпорадні, тому матуся годує їх з рота в рот, відригуючи ледь перетравлену їжу. Після першого линяння личинки харчуються самостійно, після четвертого – перетворюються на лялечок.

Коли личинки починають живитися самостійно, самиця їх покидає, а самець відлітає на пошуки нових трупів вже після земляних робіт і спарювання.

Муха-цокотуха, або Просто красуня

Оскільки ми вже заговорили про комах, які прибирають з галявин трупи тварин, то треба згадати і м'ясних мух. Але як батьки, вони не можуть конкурувати із гробариками.

Якщо ви колись милувалися мухами, то це були саме м'ясні мухи. Красиве тільце синьої і зеленої м'ясних мух виблискує, наче дорогоцінне каміння. М'ясними їх називають не тому, що у них є м'ясце, а тому, що вони найчастіше крутяться поблизу м'ясця. Так називають мух з двох родин: *Calliphoridae* і *Sarcophagidae*. Личинки синіх (*Lucilia*) і зелених (*Calliphora*) м'ясних мух з каліфорид розвиваються на трупах, м'ясі, зрідка – на фекаліях та інших відходах. Хоча мухи після відкладання яєць не дбають про нащадків, ми їх також назвемо турботливими батьками. У пошуках мертвої здобичі муха долає до 20 км. В одній кладці може бути до 200 яєць, а за життя муха встигає відкласти до 2 000 яєць. За теплої погоди личинки з'являються вже за 12–48 годин. Замешкаєшся – і їжу з-під носа викрадуть або її розкладуть бактерії гниття. Личинки після появи на світ починають боротьбу з бактеріями. Вони виділяють речовини, які вбивають цих конкурентів на їжу. Живлення у личинок зовнішнє. Протеолітичні ферменти, які вони виділяють, розкладають плоть, а вже готову перетравлену масу личинки всмоктують.

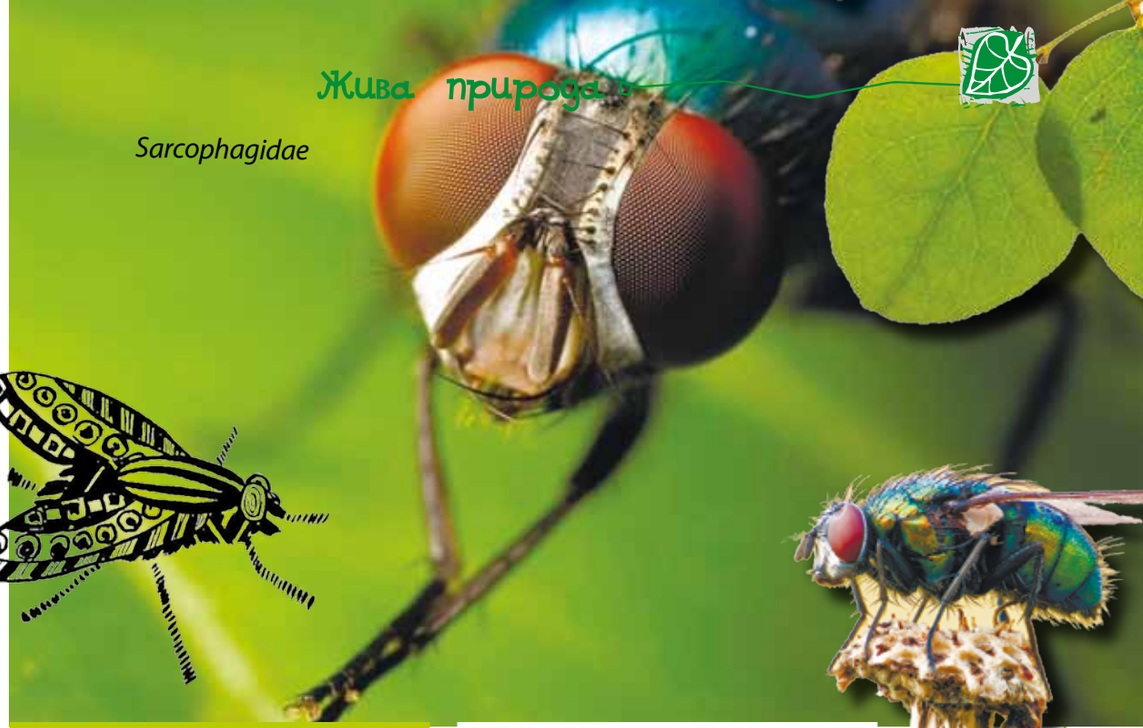

Муха-санітар

У ліквідації трупів мухи не пасуть задніх. І якщо гробарики ховають трупи маленьких тварин, то зграя мух здатна прибрати і великий труп. Тому заслуги цих санітарів у прибиранні довкілля треба визнати, незважаючи на те, що вони нам дошкуляють, посягаючи на м'ясо, яке ми приготували для себе.

Муха-санітарка

Під час Першої світової війни личинки синіх і зелених м’ясних мух очищали гнійні рани солдат. На той час не було антибіотиків, рани гноїлися, погано загоювалися, поранені помирали. На гнійні рани спеціально підсаджували личинок (5–10 штук на 1 см^2). Вони живилися змертвілими тканинами, очищаючи рану. Виділення личинок дезінфікувало рану, а речовина алантоїн, яку вони виділяють, гоїла рани. Під час Другої світової війни лікарі знову згадали про мух-санітарок. Навіть сьогодні у такий спосіб рятують життя людей. Мух ловлять не на смітниках (нестерильні мухи можуть занести бактерії – збудники гангрени, правцю або яйця гельмінтів), а розводять у спеціальних лабораторіях.